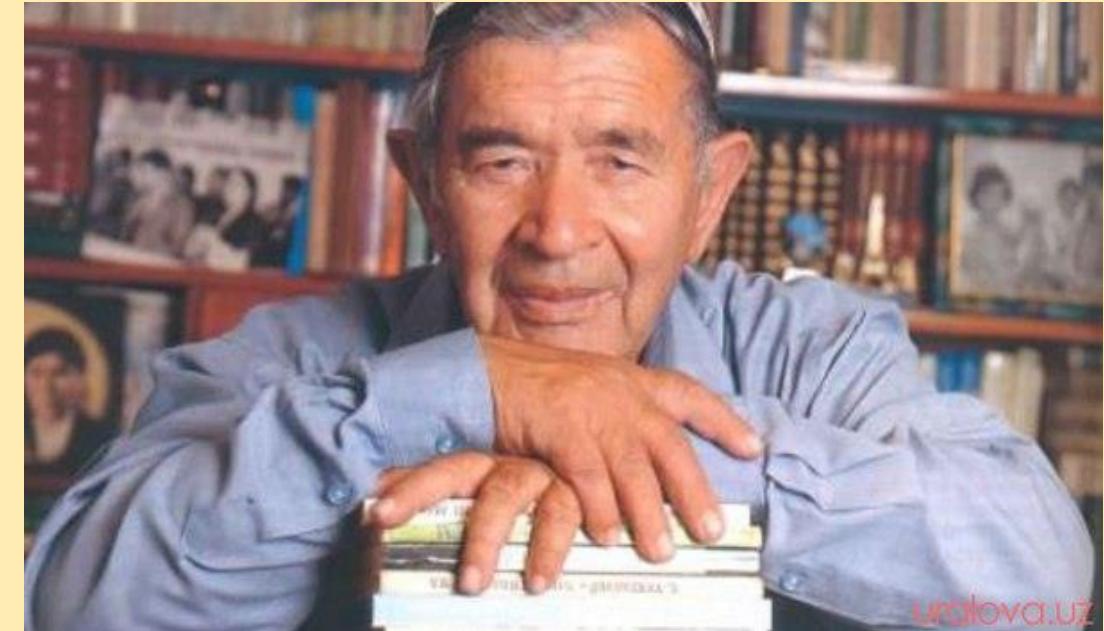

Xudoyberdi To‘xtaboyev “Sariq devni minib” asari

urakova.uz

Fan- O‘zbek tili

O‘qituvchi- Kamaliddinova Nigora Sirajiddinovna

TILAME

REJA:

1

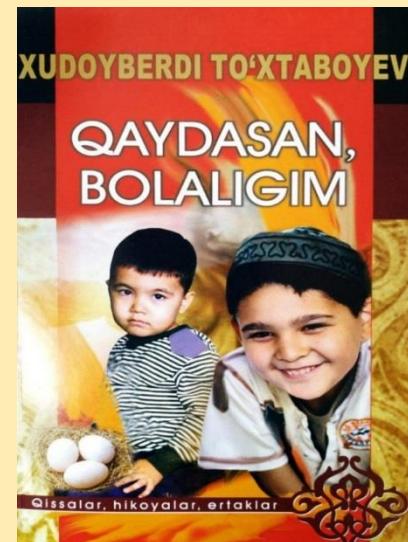
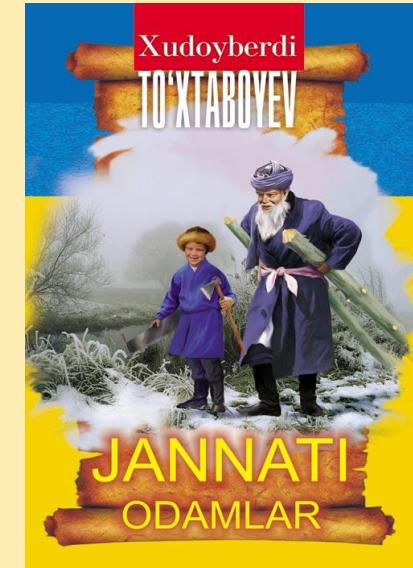
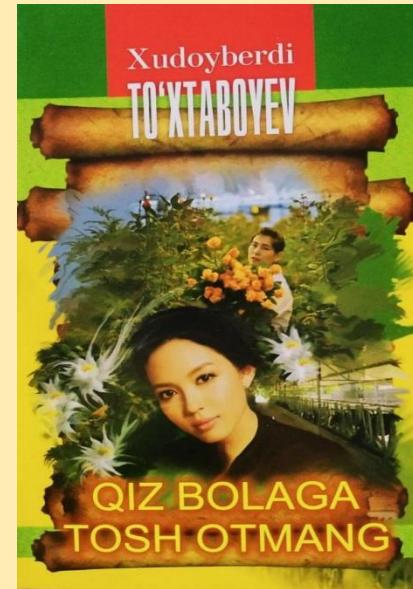
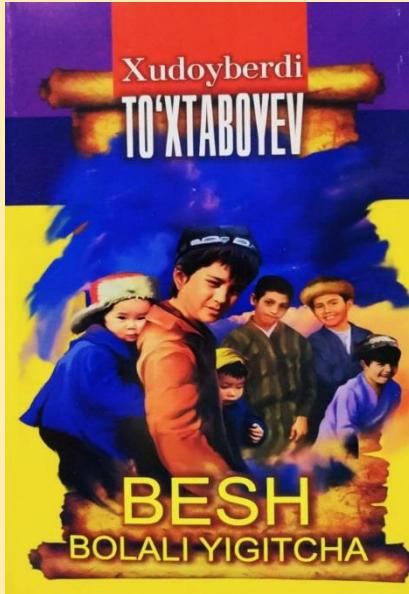
- Xudoyberdi To'xtaboyev haqida

2

- Xudoyberdi To'xtaboyev asarlari

3

- “Sariq devni minib” asari

TILAME

Sariq devni minib

(romandan parcha)

TIIAME

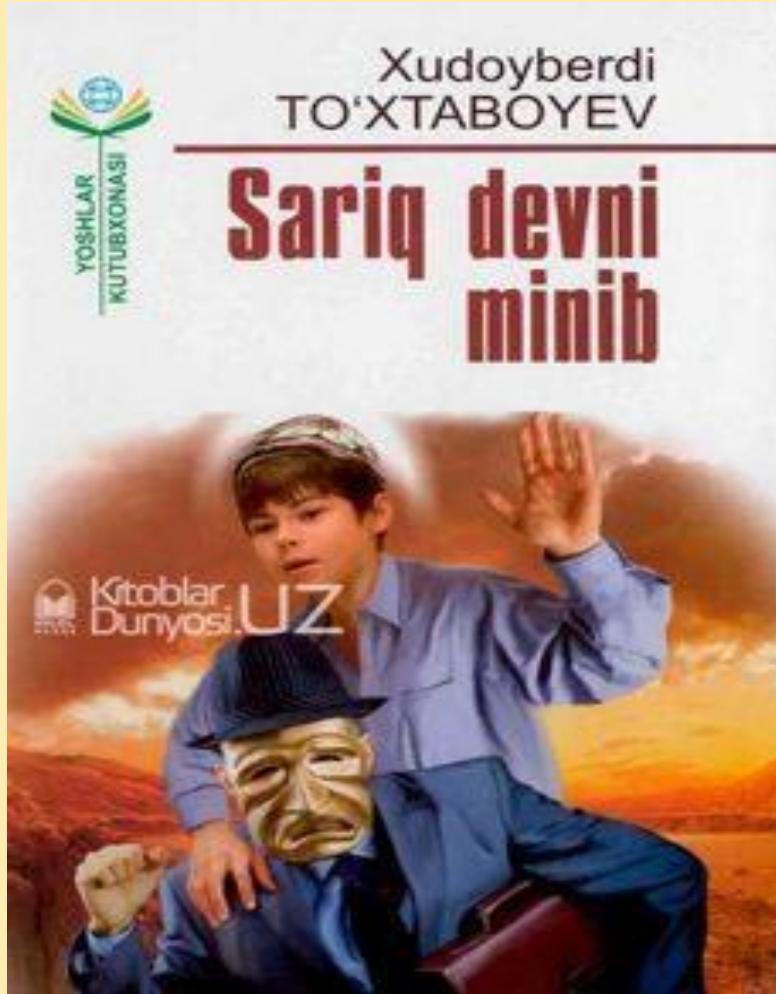
Tanishib qo‘yaylik: otim Hoshim, erkalatib chaqirmoqchi bo‘lsangiz Hoshimjon deb aytasiz. Familyam - Ro‘ziyev, Ro‘zivoy traktorchining o‘g‘liman. Ruxsat bersangiz, oilamiz haqida ham ikki-uch og‘iz so‘zlab o‘tsam: dadam ikki-uch yildan buyon cho‘lda buldozer haydab yer tekislaydi, oyimning aytishiga qaraganda o‘sha tomonlarga ham paxta ekisharmish. Bir oyda, ba’zan ikki oyda bir kelib ketadi. Kelganida har birimizga alohida-alohida sovg‘a-salomlar olib keladi. Sovg‘aning eng yaxshisi, albatta, menga tegadi. Oyim bo‘lsa uyimizdan uch yuz metr naridagi fermada sigir sog‘adi. Bir o‘ziga 24 govmish qaraydi. O‘tgan yili sutni ko‘p soqqani uchun medal olgan. O‘sha medalni oyimdan yashirib men ham ikki marta taqdim. Bir marta taqib bozorga borib sabzi-piyoz olib keldim, ikkinchi marta taqib maktabga boruvdim, direktorimiz chaqirib olib rosa urishdi.

TIIAME

Katta singlim Oyshaxon to‘rtinchi sinfda o‘qiydi. Hovlini supurish, idish-tovoqlarni yuvish o‘shaning bo‘ynida. Oyim uni: «Oppoqqinam, jonimning huzuri», deb erkalatgani-erkalatgan. Oyim uni bag‘riga bosib suygan kuni men ham biqini- dan sekin chimdib:

- Puchuqqinam, - deb qo‘yaman. Kichik singlimning oti Donoxon. Hozir birinchi sinfda o‘qiyapti. Oyimning aytishiga qaraganda u katta bo‘lsa, albatta dok- tor bo‘larmish. Menimcha, undan doktor chiqmasa kerak. Nega desangiz, ko‘cha- ko‘yda hamshiralarga ko‘zi tushib qolsa ukol qiladi deb, tog‘dan toqqa qochadi. Tunov kuni maktab hovlisida oq xalat kiygan bufetchini ko‘rib, doktor keldi, deb derazadan tashlab qochibdi.

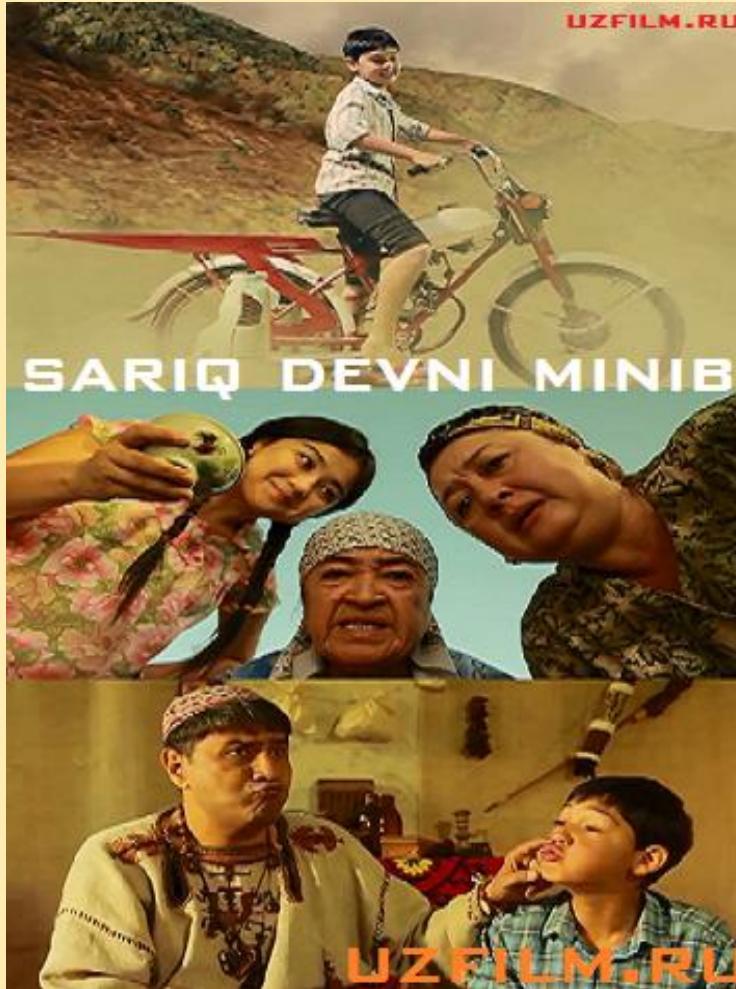

TILAME

Rostini aytsam, o‘zim ham unchalik yomon bola emasman. Aql-hushim jo- yida, odobim ham chakki emas, oltinchi sinfning intizomli o‘quvchilaridanman. Bir xil, haligi sho‘x bolalarga o‘xshab, kun bo‘yi ko‘cha changitib yurmayman. Yashirib nima qilaman, ko‘cha changitib yurgandan ko‘ra komandaga bo‘linib olib, to‘p tegan yoki xoliroq joyga, masalan, oying harchand chaqirsa ham ovozi yetmaydigan joyga borib olib chillak o‘ynagan ming marta yaxshi.

- Hoshim! - deb chaqiradi ba'zan oyim.
- Labbay, oyijon?
- Tomdan o'tin tashlab bergen.
- Xo'p bo'ladi, oyijon, - deyman-u sekin u yoq-bu yoqqa qarayman-da:
- Oysha! - deb qichqiraman.
- Labbay, akajon?
- Tomdan o'tin tashlab bergen.

TILAME

- Xo‘p bo‘ladi, akajon, - deydi Oysha. Shunday demasa, ishlar chatoq. Och biqiniga musht kelib tushadi. Ishqilib oyimning gapini hech yerda qoldirmayman. Aytganini o‘zim bajarmasam, birov orqali bajaraman. Aslini olganda o‘zing bajarishing shart emas. Fermamizning mudiri Sirojiddin aka nuqul shunaqa qiladi. Raisdan biron topshiriq olib kelsa a’zolariga topshiradi. Siz qanaqaligingizni bilmayman-ku, lekin men mudirlikka o‘xhash ishlarni yaxshi ko‘raman. Shu o‘ynayversang-o‘ynayversang, senga tegishli ishlarni birovlar bajaraversa-bajaraversa...

TIIAME

Ancha vaqtdan buyon direktorimiz nomiga to‘rt-beshtamiz birlashib talabnama yozmoqchi bo‘lib yuruvdik. Maktabga borib o‘shani yozishga kirishdim.

«Pushkin nomli maktab direktori o‘rtoq O.Azizovga
o‘quvchilar nomidan

ARIZA

Biz o‘quvchilar so‘nggi paytda juda qiynalib ketdik, uy vazifalari ko‘paydi, ishlashga vaqt yo‘q. Shuning uchun quyidagi fanlarni dars jadvalidan vaqtincha bo‘lsa ham olib tashlappingizni so‘raymiz: algebra, geometriya, ona tili. Umuman olganda, bu fanlarning hech kimga keragi yo‘q. Boshni qotiradi, xolos. Ularning o‘rni bo‘sh qolmasin desangiz, futbol haqida fan bo‘lsa, o‘shani kiritса ham bo‘ladi. O‘qituvchilikka, agar xo‘p desa, o‘rtoq Gennadiy Krasnitskiyni olib kelish kerak. Talabimizni amalga oshirsangiz, hamma fanlardan besh olib o‘qishga so‘z beramiz, sho‘xlik qilmaymiz. O‘quvchilar nomidan:

Hoshimjon Ro‘ziyev»

Talabnomani yozishga yozib qo‘ydim-u, lekin direktorning oldiga kirishga botinolmay qoldim. O‘rnimdan turay desam deng, tizzam dag‘-dag‘ qaltiraydi. Ko‘zimni chirt yumib shartta turdim-da, shu holda, sekretar qizning hoyhoylashiga ham qaramay to‘ppa-to‘g‘ri Otajon Azizovichning kabinetiga kirib bordim.

- Xizmat? - so‘radi direktor.
- Salom, domla! - dedim ko‘zimni ochib.
- Salom.

TIAME

Indamasdan talabnomani uzatdim. Yo‘q, ishim yana o‘ngidan kelmadi. Otajon Azizovich naq bir soatcha nasihat qildi. Men ro‘yxatdan o‘chirib tashlamoqchi bo‘lgan fanlar juda foydali emish, ularni puxta egallamasdan turib, kishi agronom ham, injener ham, zootexnik ham bo‘la olmas emish. U desam bu dedi, bu desam u dedi, xullas, oxiriga borib hech gap topolmay qoldim. Ichimda esa «Algebra o‘qigandan ko‘ra oyimdan kaltak yeganim ming marta yaxshi edi», deb turibman.

- To‘g‘rimi? - deb so‘radi oxirida Otajon Azizovich.
- Noto‘g‘ri! - dedim ko‘zimni uyning shiftiga tikib, - uchastkamizning agronomi Anorvoy tog‘a hech joyda o‘qimagan-ku.
- Endi o‘qiymان deb turganida urush boshlanib qolgan, sen bilan bizning hayotimizni saqlash uchun frontga ketgan, - deb tushuntira boshladi Otajon Azizovich. Keyin u yog‘ini yana nasihatga ulab yubordi...

TIIAME

O‘zi ishing bir ketga ketsa, hech o‘ngarib bo‘lmas ekan. Bu ko‘ngilsizliklar ozlik qilgandek, o‘sha kuni yana ketma-ket yomon baholar oldim. Birinchi dars «joni-dilimdan yaxshi ko‘rganim» algebra edi, albatta. Qo‘ng‘iroq chalinishi bilan yuragim shig‘illab ketdi. Qo‘ng‘iroq xuddi qornimning ichida chalingandek ko‘nglimni ozdirib yubordi. O‘qituvchi ko‘rib qolmasin, deb oyoqlarimni oldingi partaning ostiga uzatib, faqat boshimnigina chiqarib o‘tirardim.

- Ro‘ziyev, to‘g‘ri o‘tirib ol! - dedi Qobilov.
To‘g‘ri o‘tirib oldim.
- Ro‘ziyev, qani ayt-chi, o‘tgan darsda nimani o‘tuvdik? Sekin o‘rnimdan turib yonginamda o‘tirgan Orifni turtdim. U bo‘lsa teskari qarab, go‘yo hech nar- sadan xabarsizdek jim o‘tirardi.

TIIAME

- Tezroq gapir! - qistadi muallim.

Bu gal men ham Orifni qattiqroq turtgan edim, ko‘zlari ola-kula bo‘lib ketdi-yu, qo‘rqqanidan pichirlay boshladи. U nima desa oqizmaytomizmay men ham takrorlab turdim. Sinfda gurillab kulgi ko‘tarildi. O‘zim ham maza qilib kulgi- ga qo‘sildim. Keyin bilsam, «teng» so‘zi o‘rniga «eng» deb yuborgan ekanman «Qani, ta’rifini ayt-chi», - dedi muallim kulgini bosib.

- Tilimning uchida turibdi-yu, aytolmayapman, - dedim go‘yo aytishga qiy- nalayotgandek. Shunday deyman-u, uyning shiftiga, derazaga, doskaga qarayman. Oradan uch-to‘rt minut o‘tgach:
«Aytasanmi, yo‘qmi?», deb so‘radi yana o‘qituvchimiz.
- Aytaman, domlajon, albatta aytaman.
- Ayt, axir bo‘lmasam.

TIIAME

- Mana, hozir, tilimning uchida turibdi.
  - Tilingning uchi qursin seni, o'tir, - deb yubordi o'qituvchimiz.
- O'sha kunni eslasam, hozir ham yuragim orqamga tortib ketadi. Rostini aytsam, tug'ilganimga ming bor pushaymon bo'ldim. Lekin darsdan qaytayotganda men ham bo'sh kelmadim, Orifdan boplab o'chimni oldim.

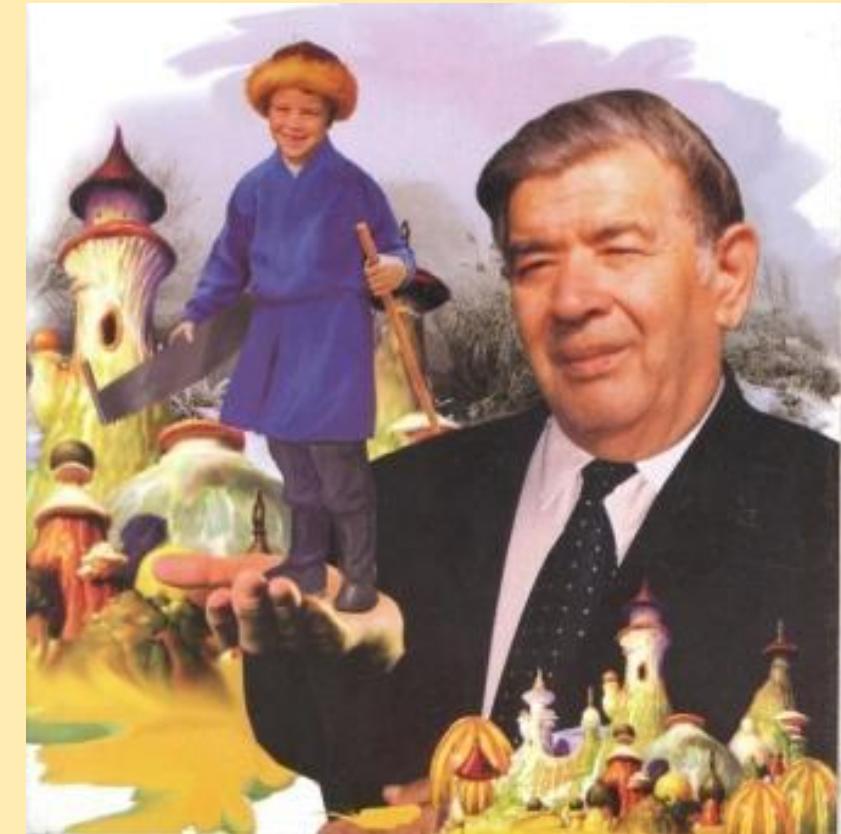

TIIAME

- Menga qara, - dedim chinorning tagiga yetganda biqiniga turtib, - nega mening kuchugimni urding?
- Qachon uribman?
- O‘tgan yili urding-ku!
- Hecham urganim yo‘q.
- Urgansan, mana bunday qilib urgansan, - dedim-da, boshiga bir musht tushirdim. Keyin... u yog‘ini o‘zingiz ham bilib turgan bo‘lsangiz kerak, kattagina mushtlashish bo‘ldi. Bolalarning yarmi Orif taraf bo‘lishdi, yarmi men taraf. Kiyim-boshlarimiz dabdala bo‘ldi, yuzlarimiz qonga bo‘yaldi...

Lekin men xursand edim, o‘ch olganimdan xursand edim, yuz-ko‘zi demay savalaganimdan o‘zimda yo‘q shod edim. To‘g‘ri-da, hadeb beshlarni u qatorlab olaveradi-yu, men ikkidan chiqmas ekanman-da. Menga ham uncha-muncha yordamlashib tursa bir joyi kamayib qoladimi?!

Xullas, kayfim chog‘ edi. Xursand holda ashulani vang qo‘yib uyga qaytardim. Qorin ham ochgan, oyijonim pishirib qo‘ygan palovjonne ko‘z oldimga keltirib har zamonda lablarimni chapillatib qo‘yaman. Hozir borib palovxonto‘rani pok-pokiza tushiraman-u, qorinni qashlab yotib, televizor ko‘raman, deb o‘ylayman-da, ashulaning avjiga chiqaman. Ko‘cha eshigimiz ichkaridan zanjir ekan. Taqillatdim. Tirqishidan qarab turibman. Bir mahal tayoq ko‘tarib asta-sekin chiqib kelayotgan oyimga ko‘zim tushib qolsa bo‘ladimi?!

- Kim bilan mushtlashding?! - Eshikni ochgan, oyijonimning birinchi savoli shu bo'ldi.
- Hech kim bilan, - dedim orqamga tisarilib.
- Orifni uribsan-ku?!
- Yolg'on! Uning o'zi meni urdi.
- Dars tayyorlamasang, uy ishlariga qarashmasang, singillaringga kun bermasang, kun bo'yi mushtlashsang - seni o'ldirib qo'ya qolmasammi, - deb oyim qo'lidagi tayoqni menga qarab otdi. Chap berib qoldim. - Yo'qol, ko'zimga ko'rinsa!

Ko'cha eshik oldida turib qoldim. Yo'q, oyim shashtidan qaytadiganga o'xshamaydi. Endi nima qildim, qayoqqa boray, kimdan boshpana so'rayman? Qorin-chi, ovqatni qayoqdan topdim endi...

Uy vazifasi. O'zbek shoiralari – ayol ijodkorlari ro'yxatini tuzing.

TIIAME

E‘tiboringiz uchun
rahmat!